

De (on)mogelijkheden van bomen in de Vughtse Gement en het Helvoirts Broek

Projectplan bomen in de Vughtse Gement en het Helvoirts Broek

Inhoudsopgave projectplan

Doel van het project

Opdracht	1
Dankwoord	2

Bevindingen

Algemeen	3
Het Helvoirts Broek	4
De Gement	5

Uitgangspunten en conclusies

De (on)mogelijkheden van het planten	6
Benut ieder hoekje en ieder gaatje, hoe klein ook	7
Kies de juiste soort	8
Deel het verhaal van de noodzaak om te planten	9

Projecten

Bomen over bomen	10 - 11
Voorpootwat?	12
Kijken en bekeken worden	13 - 14

Planning

15

Slotwoord

De rol van kunst	16
Colofon	17

Bijlages

18 - 34

Doel van het project

Opdracht

Met het oog op de klimaatdoelstellingen ligt een oriëntatie van de ideeën, mogelijkheden en onmogelijkheden om bomen te planten voor de hand. De Provincie Noord-Brabant wil 13.000 ha bos aanplanten, zo'n 40 miljoen bomen, in de komende 10 jaar. De diverse programma's voor de lokale gemeenteraadsverkiezingen beschrijven uitgebreid nut en noodzaak van het planten van bomen.

Maar waar dan? De focus voor deze opdracht ligt daarbij op de Gement en het Helvoirts Broek, als een groene oase tussen 's-Hertogenbosch en Vught. Hier staan nog maar weinig bomen en er is ruimte. Een oriëntatie en plan om de richting te bepalen hoe in samenwerking met eigenaren, pachters, gebruikers en natuurgroepen in de Gement en het Helvoirts Broek de klimaatdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden is het uitgangspunt van dit onderzoek.

Concreet komt ons plan neer op het in gang zetten van een oriënterend onderzoek en realisatieplan om in de Gement en het Helvoirts Broek een passend pakket aan duurzame maatregelen te realiseren die een substantiële bijdrage kunnen leveren aan de klimaatdoelstellingen die internationaal en nationaal opgeld doen. We hebben deze gedachten in kleine kring getoetst en hebben kunnen vaststellen dat de ontwikkeling van een dergelijk plan wordt toegejuicht.

We hebben gekozen voor twee gebieden:

- De Gement: een groot gebied waar naar aanleiding van de eerste gesprekken mogelijkheden liggen.
- Het Helvoirts Broek: omdat dit gebied (in het kader van de opsplitsing van de gemeente Haaren), per 1 januari 2021 overgaat naar de gemeente Vught, leek het gepast om ook dit grensgebied halverwege Helvoirt en Vught mee te nemen als potentieel plantgebied. In onze contacten met de gemeente Vught zijn deze wensen aan de orde geweest. Als gevolg van het kappen van honderden bomen vanwege de infrastructurele werken aan spoor en wegen, wordt in die kringen ook gezocht naar mogelijkheden om het bomenbestand minimaal op peil te houden en waar mogelijk uit te breiden.

Opdrachtgever voor dit projectplan is Podium C, vertegenwoordigd door Matthijs Bosman, Wim Claessen en Frida Rouppe van der Voort. Uitvoerders zijn: John en Tiny Vermeer, Vermeer Duurzame Diensten en Krijn Christiaansen en Cathelijne Montens, KCCM. Dit projectplan is tot stand gekomen dankzij een klimaatvoucher van Het Groene Woud.

Matthijs Bosman

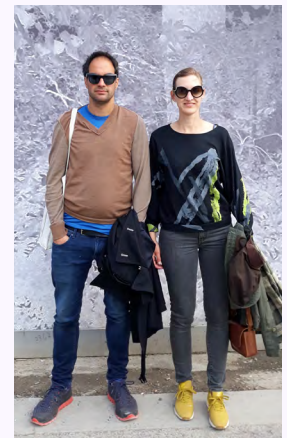
Wim Claessen

Frida Rouppe van der Voort

John en Tiny Vermeer

Krijn Christiaansen en
Cathelijne Montens

Doel van het project

Dankwoord

Tijdens het opstellen van dit project hebben we veel mensen gesproken. We willen iedereen die betrokken was bij dit project bedanken voor hun tijd en het delen van hun kennis.

Dit projectplan kwam mede tot stand dankzij de hulp van:

Sander Wieringa en Johan Smeulders van de Natuur en Milieuvereniging Vught
Toine van de Ven en Hes van Kessel van de gemeente Vught
Ad van de Ven en John Romeijnders en Martien Vromans van de gemeente Haaren
Jeroen van Leijsen en Mary Fiers van de Provincie Brabant
Diverse groepsleden van KANT en DEH
Frederiek van Lienen van de Duinboeren
Leden van de weidevogelwerkgroep Gement
Gerard Berkelmans, voorzitter De Groene Vesting
Vincent Lokin, Waterschap De Dommel
Agrariërs zoals Jan Kemps en Nico van de Sande
Harrie Menning, Waterschap Aa en Maas
Marion Rensink, Waterschap De Dommel
Jochem Sloothaak, Brabants Landschap
Marianne Muller van bureau More

Bevindingen

Algemeen

- > Er is een enorme druk om bomen te planten, maar vooralsnog lijken er veel meer bomen te verdwijnen dan overheden en burgers terug planten.
- > Het vergt heel veel overleg om ergens één boom te planten. Veel partijen zijn bezig vanuit hun eigen belang, vaak met nobele redenen, maar daar planten we geen bomen mee!
- > Op een paar positieve acties na, zijn de meeste en grotere kansen reëel op de langere termijn en vergen deze nog veel overleg en afstemming.
- > Er is grote noodzaak tot versnelling. Hoe, met wat voor 'smeerolie' krijgen we dit proces aan de gang? Kunnen kunstenaars het bewustzijn om nut en noodzaak van bomen planten vergroten? Helpt creativiteit om oplossingen te bieden en draagvlak te creëren? Voor Podium C is dit geen vraag maar haar overtuiging.
- > Het belang van kabels en leidingen veroorzaakt dat het steeds lastiger, zo niet onmogelijk, wordt om bomen te planten. De macht van kabelexploitanten is (te) groot. Men kent aan bestaande bomen langs wegen te weinig belang toe.
- > Diverse Vughtse politieke partijen hebben de ambitie om veel bomen te planten in de komende jaren, echter zonder concreet te worden hoe en waar. Zonder ingrijpende besluiten gaat dat niet lukken.

Bevindingen

Het Helvoirts Broek

> Onder aanvoering van de Duurzame Energiecoöperatie Haaren (DEH) gaan we hier bomen en struiken planten: komend winterseizoen!

> Voor de langere termijn zijn er mogelijkheden wanneer we de noodzaak tot het planten van bomen in blijven brengen tijdens de inrichting en ontwerpfase. Wie gaat dit doen? Want dergelijke sessies kosten veel voorbereidingen en afstemming gedurende meerdere jaren. Hier ligt een taak voor de NMV, Natuur en Milieuvereniging Vught.

Bevindingen

De Gement

> Op korte termijn zijn geen plantacties voorzien. Sterker nog, er zullen zeer waarschijnlijk nog meer bomen verdwijnen of niet worden vervangen wanneer ze omgaan of oud en versleten zijn.

> Hier spelen heel erg veel belangen. De REKS, het weidevogelbescherming/-convenant, de Hollandse Dijk, agroforestry etc. De gemeente Vught lijkt de beste partij om hierin de regie te gaan nemen.

Uitgangspunten en conclusies

De (on)mogelijkheden van het planten

Dat het planten van bomen belangrijk is, wordt breed gedragen. Toch verloopt dit proces niet zo soepel als gewenst en noodzakelijk is. In feite moet er voor iedere nieuwe aanplant een klein gevecht worden geleverd. Met dit plan willen we, al bomen plantend, een geïnteresseerd publiek deelgenoot maken van de kansen maar ook de complexiteit die de ogenschijnlijk eenvoudige activiteit van het aanplanten met zich meedraagt. We streven ernaar de missie van het planten van bomen en struiken breed gedragen te laten worden door het een gezicht te geven.

Ondanks bovengenoemde obstakels zien we drie kans vergrotende ingrediënten voor aanplant op korte termijn van bomen en struweel:

- > Benut ieder hoekje en gaatje, hoe klein ook
- > Kies de juiste soort
- > Deel het verhaal over de noodzaak van het planten

Bomen die klaarstaan om geplant te worden, foto's: studio_Add

Uitgangspunten en conclusies

> **Benut ieder hoekje en ieder gaatje, hoe klein ook**

Met de juiste blik vind je nog verrassend veel onbenutte plekken voor nieuwe aanplant. Bijvoorbeeld wanneer je gebruik maakt van het Voorpootrecht of bij nieuwe Voedselbossen:

Voorpootrecht

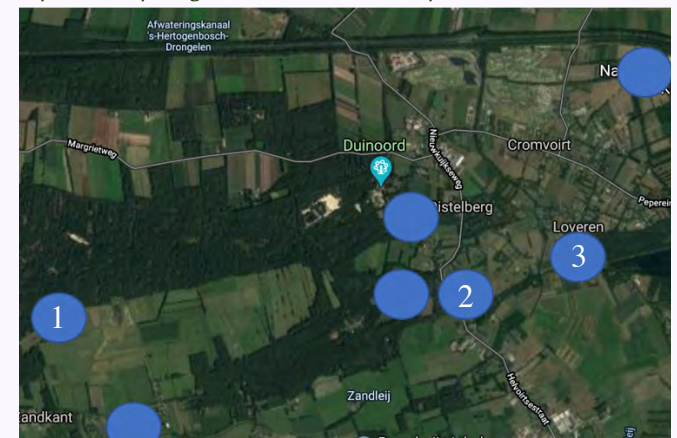
In de Meierij, waarin Vught ook ligt, geldt dit recht. Het is al een oud recht, uit ca. 1250, dat door Hertog Jan is ingesteld. Omdat Brabant toen heel kaal was (er waren veel bomen gekapt voor de bouw van schepen) kreeg de wind vat op de grond. Het organisch materiaal, het zwarte goud van de bodem, verwaaide uit de grond. Stuifzand overspoelde dorpen en landerijen. Om dat tij te keren, gaf de hertog 'aangelanden' de mogelijkheid om de berm van de wegen in te planten met bomen, die vervolgens eigendom bleven van de aangelanden. Aangezien hout vroeger een hoge opbrengst had, en men zelf ook heel veel hout nodig had, was dat erg welkom. De wegen werden weer aangeplant. Eigenlijk speelt dit nu weer. We hebben - snel- meer bomen nodig. Dit keer om de klimaat- en biodiversiteitscrises een halt toe te roepen. Het voorpootrecht vormt ook in dit project een grote factor bij de inplant langs wegen. Aanliggenden kunnen claimen dat ze bomen willen planten langs wegen en maken dan gebruik van het voorpootrecht. Recentelijk zijn in Haaren meerdere rechtszaken hierover gevoerd. Inmiddels is er veel kennis over beschikbaar.

Voedselbossen in de regio gaan juist volop groeien

Terwijl er overal bomen verdwijnen, is er juist bij voedselbossen in deze regio een enorme groei te zien. Ze schieten als het ware als paddenstoelen uit de grond. En dan ook met vele hectares tegelijk. Bijgaand overzicht geeft initiatieven weer die nu al in de aanplantfase zitten (locatie 1 met 3 ha en locatie 2 met 1,6 ha). Locatie 3 betreft een doorontwikkeling naar een mooi biodivers 'verloofd' systeem, omdat de droogte en letterzetter de houtopstand van dennen nagenoeg geheel heeft aangetast. De andere locaties zijn nog in de initiatieffase. Voedselbossen werken zo aanstekelijk omdat ze hoop bieden. Ze verenigen landbouw met natuur, ze zijn de ultieme vorm van natuur-inclusieve landbouw. We zien dat, meteen al in het eerste jaar, de insecten overvloedig terugkeren. Ook de patrijs komt weer terug. Blijkbaar is het zo dat wanneer de mens de gelegenheid schept, de natuur daar gulzig gebruik van maakt. In het Helvoirts Broek en de Gement zijn nog geen voedselbossen. Wel is drie jaar geleden door een inwoner een verzoek gedaan aan de gemeente voor een voedselbos, maar deze inwoner is helaas vroeg overleden. De Duinboeren zijn in het kader van Brabantse Bodem (zie later) wel aan het kijken naar allerlei vormen van agroforestry in de Gement.

Populierenaanplant gebruikmakend van het voorpootrecht van een boer

Voedselbossen in de directe omgeving van de Gement en het Helvoirts Broek

Uitgangspunten en conclusies

> **Kies de juiste soort**

Bij de keuze van nieuwe aanplant is diversiteit en gevarieerdheid van groot belang en soms is het aanplanten van struweel kansrijker dan vechten voor bomen.

Welke bomen?

De keuze voor soorten is vooral gericht op toename van biodiversiteit, opslag van CO₂ en klimaatbestendigheid. We willen daarom niet per se gaan voor strikt inheems (hoewel we toegeven dat daar veel goede argumenten voor zijn), maar juist voor bio-diverse bomen en struiken. Een belangrijk criterium is wel dat ze niet invasief (sterk woekierend) mogen zijn.

De beuk en de eik zijn nu nog bekende bomen in onze bossen, maar dat zal in de toekomst wellicht gaan veranderen. Onderzoekers van de Wageningen University denken dat een aantal bomen in de toekomst verdwijnt door temperatuurstijging. Zo zien we de lijsterbes, zomereik en beuken langzaam verdwijnen. Het wordt te warm, beuken kunnen niet tegen de wisselende waterstanden en stikstof neerslag zorgt voor een dermate hoge verzuring dat de zomereiken niet meer overleven.

Onderzoeker en ecooloog Wieger Wamelink van de Wageningen University laat in het bos zien wat er gebeurt als het warm is. Hij voorspelt dat er tot wel 500 soorten gaan verdwijnen. Maar er zullen gelukkig wel veel soorten vanuit het zuiden van Europa voor terug gaan komen. Ook de lokale grote boomkwekerij M. van de Oever uit Haaren heeft het in een recent interview in het Brabants Dagblad over klimaatbomen: ga voor zo gevarieerd mogelijk.

Wilde lijsterbes, foto: Willem Braam

Napoleon eiken langs de N65

WUR-onderzoeker Louis König op een walnotenplantage, foto: Gert-Jan Nabuurs

Uitgangspunten en conclusies

> **Deel het verhaal van de noodzaak om te planten**

Door burgers, beleidsmakers en belanghebbenden deel uit te laten maken van het aanplantproces en te informeren over kansen en rechten, maak je ze mede-eigenaar van ons doel: meer aanplant van bomen en struweel.

Leefomgeving

Nu de afgelopen tijd de mens zich enigszins teruggetrokken heeft, is er weer meer bewustzijn van andere vormen van leven en de relatie tussen mensen en niet-mensen. Binnen deze context willen we mensen op een soms lichtvoetige, humoristische en soms serieuze, instructieve manier bewust maken van andere actoren dan wijzelf: de bomen en struiken. Terwijl wij in het westen natuur lange tijd zagen als een achtergronddecor van menselijke handelingen, is de laatste tijd duidelijk dat de achtergrond op het toneel is beland en niet-menselijke vormen van leven evengoed actoren zijn in onze gedeelde leefomgeving.

Excursies

Om deelnemers actief aan het planten te krijgen en in te voeren in het perspectief van bomen en struiken, alsmede de mensen die hun positie en belangen behartigen, hebben we een aantal excursies ontwikkeld. Fenomenen, gebruiken en verhalen die horen bij het aanplanten van bomen, vormen hiervoor de aanleiding. Iedere excursie zal op een bijzonder facet hiervan inhaken en opent je ogen voor een belangrijke hoeveelheid 'restruimte' waarin aangeplant kan worden.

Voor elke plantactie wordt een excursie ontwikkeld en een toegewijde gids uitgenodigd. Iedere excursie krijgt een eigen vorm in relatie tot de plantactie. Kennis, ervaring en informatie die relevant is voor het kunnen planten van meer bomen wordt zodoende publiekelijk ingezet. Daarbij ligt de nadruk op het fysiek in het veld vinden en benutten van plantmogelijkheden. De excursies worden geleid door een bevlogen belangenbehartiger van de bomen en worden zodoende een rondleiding langs dingen die wél kunnen.

Bovenstaande uitgangspunten en conclusies hebben geleid tot een uitvoeringsvoorstel dat bestaat uit drie projecten, waarop hierna verder wordt ingegaan.

Projecten

1a. 'Bomen over bomen': excursie en kick-off sessie

Voorafgaand op de kick-off sessie stappen beleidsmakers, stakeholders, betrokkenen, bestuurders, verwanten en belangstellenden die verbonden zijn aan de splitsende dorpskernen en ontvangende gemeentes op de fiets en rijden de lommerrijke lanen af. Op de fietsen zijn bomen bevestigd. De bomen op de bagagedragers dienen hierbij als zichtmodel. Op deze manier kunnen de deelnemers onderzoeken hoe lommerrijk de lanen in werkelijkheid zijn en waar nog gaatjes voor bomen te vinden zijn.

*Locatie: lommerrijke lanen van Haaren naar Oisterwijk, Helvoirt naar Vught, Esch naar Boxtel en Biezenmortel naar Tilburg
Gids: n.t.b.*

Vorm: fietstocht

Deelnemers: beleidsmakers en andere betrokkenen

Attributen: bomen op de bagagedragers van fietsen

Datum: voorjaar 2021

Projecten

1a. 'Bomen over bomen': excursie en kick-off sessie (vervolg)

In de plenaire kick-off sessie 'Bomen over bomen' worden de deelnemers (beleidsmakers, stakeholders, belanghebbenden en belangengroepen) meegenomen in de mogelijkheden en onmogelijkheden die zich aandienen wanneer mensen met veel toewijding het initiatief nemen om bomen, struiken en struweel aan te planten. Gedurende het opstellen van dit projectplan kwamen veel hindernissen aan het licht. Met deze kick-off aansluitend op een excursie willen we de missie van het planten van bomen en struiken een gezicht geven en hier draagvlak voor creëren.

1b. Vierduizend bomen

Onder aanvoering van de Duurzame Energiecoöperatie Haaren (DEH) worden in ieder geval 500 bomen en struiken geplant in het komend winterseizoen in of aan de rand van het Helvoirts Broek. Voor de lange termijn zijn er ongetwijfeld mogelijkheden wanneer we de noodzaak tot het planten van bomen voortdurend onder de aandacht wordt gebracht tijdens de inrichting en ontwerpfase. Dergelijke plannen moeten apart begroot worden aan de hand van nieuw onderzoek, voorbereiding en afstemming gedurende meerdere jaren. Voor de uitvoering ligt hier een taak voor de DEH of NMV (stichting Natuur- en Milieugroep Vught).

DEH heeft voor de aanplant van 4.000 bomen (1.000 per gemeente) een projectplan en een begroting opgesteld. De financiering van het planten van de bomen in het Helvoirts Broek valt binnen dit plan van aanpak en dus binnen deze begroting. Het volledige projectplan en toelichting op deze begroting zijn op aanvraag beschikbaar.

Samenvatting

- > Fietstocht met aansluitend een plenaire sessie
- > Planning: voorjaar 2021
- > Opdrachtnemers: Podium C
- > Opdrachtgever: Gemeente Vught

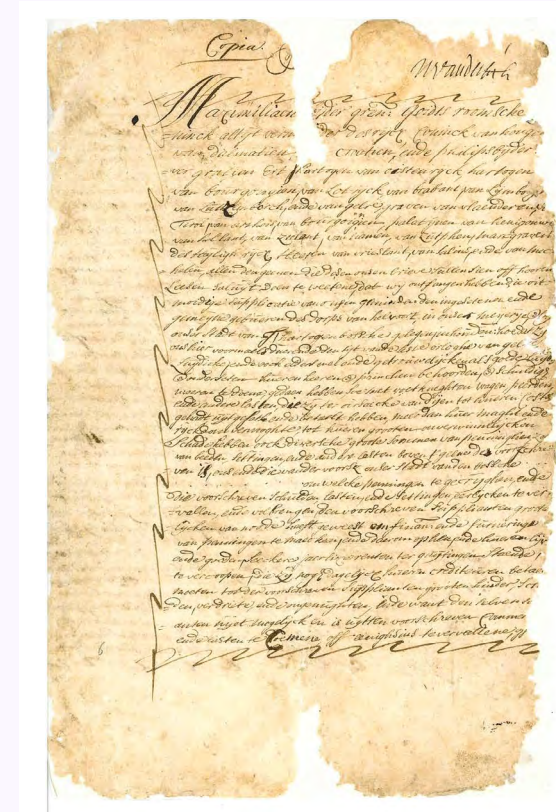
Projecten

2. 'Voorpootwat?': excursie en uitvoeren voorpootmogelijkheden

Het typische Brabantse lanenlandschap, dat ook zichtbaar is in de Meierij, vindt zijn oorsprong in een eeuwenoud recht: het voorpootrecht (ook wel: plantrecht of pootrecht). Dit recht, dat grondbezitters de mogelijkheid geeft om bomen te planten in de gemeentelijke berm die grenst aan hun perceel, is nooit vervallen. Dit biedt mogelijkheden voor het planten van bomen. Maar er zijn wel verkeerstechnische en juridische aspecten aan verbonden en, zoals bij zoveel rechten het geval is, komt ook dit recht niet zonder verplichtingen tot stand. Deze excursie biedt inzicht in alles wat er bij het voorpootrecht komt kijken en heeft als doel om bewoners te stimuleren meer bomen te planten in publiek groen.

Samenvatting

- > Opdrachtnemer: Podium C
- > Opdrachtgever: Gemeente Vught
- > Plantresultaat: tussen de 40 - 100 bomen

Voorbeeld van een pootkaart: akte van Helvoirt, 1491

Locatie: weg met aangelanden

Gids: n.t.b.

Vorm: wandeling

Deelnemers: aanwonenden: particulieren en agrariërs die willen planten op publieke grond

Attributen: een aantal bomen, meetapparatuur, piketpaaltjes, markeringsvlaggetjes

Datum: medio 2021

Projecten

3. 'Kijken en bekeken worden': excursie en onderzoek weidevogelgebied

De Gement is een van de weinige weidevogelgebieden in Zuid-Nederland en daarom staat als een paal boven water dat het niet vanzelfsprekend is om daar veel hoge bomen te planten. Echter, ruimte voor meer beplanting is overal te vinden. Daarom spelen de deelnemers het spel van kijken en bekeken worden, met behulp van mobiele schuilplekken zoals lage bosjes en struweel, om zo te ontdekken waar de weidevogel goed zicht heeft op potentiële predatoren. Dit alles speelt zich af tegen het decor van het verdedigingswerk de Hollandse Dijk.

Charles Fréger, Wilder Mann, 2010

Locatie: De Gement

Gids: n.t.b.

Vorm: spel geënt op levend stratego

Deelnemers: leden weidevogelgroep

Attributen: mobiele bosjes/ laag struweel

Datum: medio 2021

Projecten

3. ‘Kijken en bekeken worden’: excursie en onderzoek weidevogelgebied (vervolg)

Tegen de achtergrond van het gegeven dat de Gement op de kaart van Nederland een van de weinige weidevogelgebieden in Zuid-Nederland is, is het lastig om een plek te claimen voor het planten van bomen. Het is zinvol om samen met belanghebbenden, dus ook de weidevogelgroep, een speciale studiedag in te richten waar onder leiding van Podium C gebrainstormd wordt om tot bruikbare oplossingen te kunnen komen. Het spreekt voor zich dat het weidevogelconvenant niet ter discussie staat. Dat neemt niet weg dat in overleg en ook tijdens de excursie gezocht moeten worden naar oplossingen die voor beide partijen acceptabel zijn. Gezien de urgentie tot het planten van bomen is dit ons uitgangspunt.

Tijdens de zeer droge zomer in 2018 trad er plots een mooi verschijnsel op: de Hollandse dijk was zichtbaar in het landschap. Rond 1529 legde Frederik Hendrik een indrukwekkend verdedigingswerk aan tijdens de belegering van Den Bosch. De Hollandse Dijk maakte daar deel van uit en is nu onderdeel van De Groene Vesting, een levende linie. Hoe mooi zou het zijn om deze historische dijk weer zichtbaar te maken in het landschap en kunnen bomen en struiken dit bewerkstelligen?

Samenvatting

- > Voor wie: stakeholders de Gement
- > Planning: medio 2021
- > Opdrachtnemer: Podium C
- > Opdrachtgever: Gemeente Vught
- > Plantresultaat: gevarieerd laag struweel, tussen de 40 - 100 stuks

Planning

		2020	2021				2022			
Onderdeel	Omschrijving	okt-dec	jan-mrt	apr-jun	jul-sep	okt-dec	jan-mrt	apr-jun	jul-sep	okt-dec
Fase I										
1 Bomen over bomen	Planten Helvoirts Broek	xx	xx							
	Loonse Baan	xx	xx							
	'Bomen over bomen': excursie en kick-off sessie		xx							
2 Verhalen langs het voorpootpad	Vorbereiden			x						
	'Voorpootwat?': excursie				x					
	Uitvoeren voorpootmogelijkheden				xxx	xxx	xxx			
3 Kijken bekeken worden	Vorbereiden			x						
	'Kijken en bekeken worden': excursie en onderzoek				x					
Fase II								xxx	xxx	xxx

Slotwoord

De rol van kunst

‘Het zijn onzekere tijden en we moeten heel wendbaar zijn en juist ontwerpers en kunstenaars zijn heel goed in staat om nieuwe mogelijkheden te bedenken’, aldus Martijn Paulen, directeur van de Dutch Design Week.

Ook Matthijs Bosman, artistiek leider van Podium C, vindt de rol van kunst in tijden van grote maatschappelijke veranderingen extreem waardevol. ‘Kunstenaars hebben de unieke kracht om de samenleving op een intrigerende manier richting verandering te duwen. Ik geloof dat kunstenaars dat podium nodig hebben en meer nog, dat de samenleving en het bedrijfsleven die kunstenaars nodig hebben.’

Wij hebben u met trots dit projectplan gepresenteerd dat tot stand kwam door een samenwerking tussen John en Tiny Vermeer en Cathelijne Montens en Krijn Christiaansen. De bundeling van onderzoekende en ontwerpende krachten binnen dit project is in onze ogen een nieuw bewijs van deze overtuiging.

Podium C

Colofon

Onderzoek, creatief ontwerp en uitvoering

Vermeer Duurzame Diensten, Tiny en John Vermeer
KCCM, Krijn Christiaansen en Cathelijne Montens

Opdrachtgever

Podium C, Wim Claessen, Mathijs Bosman, Frida Rouppe van der Voort

Artistieke leiding

Matthijs Bosman

Voucher en beoordeling

Het Groene Woud, Project Advies Commissie

Advies co-financiering

Bureau More

PODIUM ©

Vermeer Duurzame Diensten

K
C
C
M

Bijlages bij projectplan bomen in de Vughtse Gement en het Helvoirts Broek

Inhoudsopgave bijlages

Bijlage 1. Achtergronden bij dit bomenproject

Waarom bomen?	18
Heel veel bomen willen we gaan zetten, ook in Brabant	19
Maar wat gebeurt er?	19
Kabels en leidingen	20
Veel weerstand tegen bomen	20
Samenhang met andere initiatieven in de regio DEH, NMV en KANT	20 - 21

Bijlage 2. Beschrijving van de Gement, het Helvoirts Broek en de kansen

Afbakening van het onderzoeksgebied	22
Het Helvoirts Broek	22
Korte beschrijving	22 - 23
Stakeholders	23
Kansen korte termijn	23 - 24
Kansen langere termijn	24
De Gement	25
Korte beschrijving	25
Stakeholders	25
Kansen korte termijn	25
Kansen langere termijn	26 - 30

Bijlage 3. Projectideeën voor fase II (na 2021)

31 -34

Bijlage 1. Achtergronden bij dit bomenproject

Waarom bomen?

Waarom zouden we bomen moeten gaan aanplanten? De redenen om dat vooral nu te doen zijn legio:

- > Bomen slaan veel kooldioxide op. In de orde van grootte van 8-12 ton per jaar per ha. Kooldioxide (CO₂) is de belangrijkste oorzaak van het broeikaseffect.
- > Bomen vergroten de biodiversiteit enorm.
- > Bomen herstellen de bodem. In de bodem zit 30 - 40% van onze biodiversiteit. Gezonde bodems bieden dus veel meer biodiversiteit. Een goede bodem bevat ook veel humus, ook wel organische stof genoemd. Hoe meer humus, hoe meer CO₂ opslag. Er wordt wel gezegd, dat we geen broeikasprobleem meer hebben als we wereldwijd 1% organische stof aan onze bodems kunnen toevoegen. Het is terecht dat de boeren zeggen dat zij de oplossing hebben door goed bodembeheer toe te passen. Al zien we helaas dat de agrarische sector dit nog niet overal uitvoert.
- > Bomen verlagen de hittestress. Als het heet is en de zon schijnt fel, dan kun je nergens beter zijn dan onder bomen. Hittestress treedt steeds meer op in steden en versteende gedeelten van dorpen, zeker met de warme zomers van de afgelopen jaren. En dan zijn er geluiden dat deze zomers nog koele zomers zijn ten opzichte van wat we kunnen gaan verwachten. Ook kale, geploegde stukken akkerland hebben een hoge hitte afgifte. Bomen temperen die warmte enorm.
- > Bos is belangrijk voor water en schone lucht. Bomen zorgen ervoor dat regen langzaam via de bladeren naar de grond toe loopt. Zeker met de grote stortbuien van tegenwoordig is het erg belangrijk om de grond niet meteen weg te laten spoelen. Ook vangen bomen fijnstof op en produceren ze zuurstof.

Bijlage 1. Achtergronden bij dit bomenproject

Heel veel bomen willen we gaan zetten, ook in Brabant

Frans Timmermans, Eurocommissaris, heeft recentelijk het aantal van 2 miljard opgehoogd naar 3 miljard bomen die we de komende jaren in Europa moeten gaan planten.

Volgens de nationale bomenstrategie gaat Nederland tot 2030 10% extra bos aanleggen, zo'n 37.000 ha. Brabant wil zo'n 13.000 ha aan gaan leggen. Volgens Rik Grashof, voormalig gedeputeerde Natuur, water en milieu bij de provincie Noord-Brabant, zijn dat 40 miljoen bomen de komende jaren. Volgens een rekensom van Matthijs Bosmans, Podium C, betekent dat voor Brabant 11.000 bomen per dag planten, zeven dagen per week tot 2030! Let wel: 11.000 bomen per dag!

De natuur en milieufederaties hebben een grote prijs gewonnen bij de Nationale Postcodeloterij voor het planten van 10 miljoen bomen de komende 4 jaar.

Lokale politieke partijen willen ook bomen planten. Zo wil Groen Links/ PvdA Vught 31.000 bomen in de komende 5 jaar planten. D66 gaat hier nog overheen door een getal van 50.000 bomen te noemen. De vraag is of dit reëel is zonder echt drastische keuzes te maken en een uitvoeringsplan te hebben. Kortom de goedbedoelde initiatieven buitelen over elkaar heen. De huidige ervaringen geven een totaal ander beeld.

Maar wat gebeurt er?

Terwijl veel partijen ijveren voor meer bomen en er heel veel beleid gemaakt wordt en uitspraken gedaan worden op dit terrein, sneuvelen in de regio juist heel veel bomen. Heel concreet dreigen bij de reconstructie in de Torenstraat Helvoirt dreigen ook een aantal grote eiken te verdwijnen.

En dan is er nog de ombouw van de N65 waar zo'n 480 majestueuze eiken gaan verdwijnen, terwijl de compensatie nog niet goed is geregeld. Tony van der Meulen (columnist van het Brabants Dagblad) noemt Vught niet voor niets het bekende houthakkersdorp van Brabant. 'Vele honderden grote bomen sneuvelen voor de N65. Een mooie eik doet er 40 jaar over om zo mooi te zijn'.

Bij de nieuwbouw bij de Braacken gaan weer diverse bomen verdwijnen. Ook voor de nieuwe gebouwen en ingang van Marggraff in het Vughtse centrum zijn bomen gekapt. Het blijft maar doorgaan.

Brabant zorgt voor nieuw en toekomstbestendig bos

31-01-2020 | Natuur en landschap | 3 reacties

De komende 10 jaar gaat de provincie Noord-Brabant de bossen toekomstbestendiger maken.

Dat gebeurt door 60.000 hectare van de 70.000 hectare bos geleidelijk te vernieuwen. Daarnaast wordt de komende tien jaar 13.000 hectare nieuw bos aangelegd. Achtduizend hectare binnen het bestaande Natuurnetwerk Brabant, en maximaal 5.000 hectare daarbuiten. Dit staat in de Brabantse Bossen strategie, die deze week door Gedeputeerde Staten is vastgesteld.

Een groot deel van de Brabantse bossen is eenzijdig. Het bestaat uit eenzelfde soort bomen, van ongeveer dezelfde leeftijd. De toestand van deze bossen is matig tot slecht. Gedeputeerde Rik Grashoff (Natuur, Water en Milieu): "Dat is een groot probleem. Bossen zijn onze belangrijkste bron van biodiversiteit. Bossen houden water vast en spelen ook een grote rol in de vastlegging van CO2 en stikstof. Daarnaast zijn de bossen voor ons als Brabanders een belangrijk gebied voor recreatie, zorgen ze voor schone lucht en verkoeling in hete zomers. En hoe diverser het bos is, hoe beter al deze functies worden vervuld. Hout als bouw materiaal is ook een duurzaam alternatief voor veel toepassingen van beton en staal. Meer en vitaler bos is dus van groot belang."

Massale bomenkap voor nieuwe N65: 'Mensen zullen schrikken van de kaalslag'

VUGT - De N65, geliefd om zijn bomenrijen, majestueuze eiken en fraaie uitzichten op landgoederen. Een oude Napoleonroute die Den Bosch verbindt met Tilburg maar wat blijft er over van de 'mooiste rijksweg van Brabant' als er straks ruim vierhonderd bomen zijn gekapt?

Miranda van Houtum - van Uden 29-08-20, 19:30 Laatste update: 15:14 Bron: BD

Bijlage 1. Achtergronden bij dit bomenproject

Kabels en leidingen

De macht van kabels en leidingen neemt toe. Het is niet toegestaan daar bovenop bomen of struiken te planten. Sterker nog, soms worden kabels en leidingen onder bestaande bomen door 'geschoten'. Dan staan deze bomen dus boven op een leiding. Ze worden vanaf dat moment 'gedoogd'. Dat houdt in dat als ze omwaaien of van ouderdom omgaan, er geen nieuwe mogen worden teruggezet, want er lopen immers leidingen. Hoe zwak kan de positie van bomen zijn?

Veel weerstand tegen bomen

Mensen houden van bomen, maar veelal niet bij hen in de straat of langs hun land. Burgers vinden bomen vaak veel overlast geven door schaduw, worteldruk en bladval. Bomen langs percelen zijn ook niet geliefd vanwege schaduw, wateronttrekking, verminderde veiligheid etc.

Daarom kijken wij ook nadrukkelijk naar de mogelijkheden van struweel, heggen en brem. Omdat deze veel lager zijn dan bomen, accepteren mensen deze landschappelijke elementen gemakkelijker. Uit een beleidsnotitie in Eindhoven blijkt dat vooral struweel voor meerdere diersoorten een aantrekkelijk biotoop biedt. Kleine vogels zullen daarin eerder een nest bouwen dan in een hoge grote eik. Landschappelijk ziet zo'n heggen landschap er ook prachtig uit. Niet voor niets dat het Maasheggen landschap op de lijst van Unesco staat.

Samenhang met andere initiatieven in de regio DEH, NMV en KANT

DEH staat voor Duurzame Energiecoöperatie Haaren. Naast verduurzaming van de energievoorziening, houdt DEH zich ook steeds meer bezig met de leefomgeving. Afgelopen voorjaar heeft de DEH het plan opgepakt om in de vier dorpen, op weg naar de ontvangende gemeente, bomen te gaan aanplanten.

De gemeente Haaren splitst zich op eind dit jaar. De vier kernen Haaren, Helvoirt, Esch en Biezenmortel gaan naar vier verschillende ontvangende gemeenten, respectievelijk Oisterwijk, Vught, Boxtel en Tilburg.

Het beeld dat DEH wil uitdragen, is dat inwoners uit de kernen via lommerrijke lanen naar hun ontvangende gemeenten kunnen wandelen, en andersom. Inmiddels komen er al veel verzoeken binnen van bewoners en agrariërs om mee te kunnen doen met het planten van bomen, struiken en heggen. Recentelijk is een werkgroep opgericht om deze plantactie te kunnen organiseren en uitvoeren.

Stand van zaken jaarthema 4 x 1000 bomen

Gesprekken met de omliggende gemeenten zijn gevoerd en er blijkt veel interesse voor bomenaanplant! De gemeenten zelf, maar ook particulieren willen grond beschikbaar stellen. Veel kansen dus, maar ze moeten wel nog worden "ingekopt" en dat gaat natuurlijk niet vanzelf. Heb jij de "drive" om dit mee te gaan organiseren zodat we in november al deze bomen kunnen gaan planten? Bel John Vermeer! 06-12579879. Enkele DEH leden hebben zich al aangemeld om mee te helpen planten. Zijn er ook leden die mee willen helpen in de organisatie, het maken van afspraken, bepalen en bestellen van bomen etc.?

Bijlage 1. Achtergronden bij dit bomenproject

Samenhang met andere initiatieven in de regio DEH, NMV en KANT (vervolg)

Ook vrijwillige planters melden zich aan. DEH verkrijgt ook extra financiële fondsen voor de uitvoering. Mooi om te zien hoeveel enthousiasme dit initiatief opwekt.

Ook is er in Vught een burgerinitiatief sinds mei opgericht die erg actief is: KANT (Klimaat Adaptatie Natuur en Tuin). KANT heeft inmiddels diverse activiteiten uitgevoerd. Eind oktober gaan zij 340 sneeuwballen (*Viburnum Lantana*) aanbieden aan burgers om die te planten in hun voor- en achtertuinen en buurten.

De NMV (Natuur en Milieugroep Vught) heeft een deskundige bomenwerkgroep. Naast bescherming van bomen, geven zij desgewenst ook deskundig advies. Deze bomenwerkgroep heeft aangeboden mee te denken in keuze, beplantingswijze etc. van de bomen en het struweel. Omdat er op Vughts grondgebied een overlap met deze initiatieven plaatsvindt, zijn hun projecten meegenomen in dit rapport.

Bijlage 2. Beschrijving van de Gement, het Helvoirts Broek en de kansen

Afbakening van het onderzoeksgebied

Er is ons gevraagd: waarom neem je niet een ander of groter gebied, waar wellicht meer kansen zijn? Vooralsnog hebben we het bij beide gebieden gelaten. Daar is de problematiek en het aantal stakeholders immers al dermate groot, dat we niet breder hoeven te kijken. De problematiek van de (on)mogelijkheden om bomen te planten komen dan al duidelijk genoeg naar voren.

Als je de ambitie hebt om de grote aantallen gewenste bomen te gaan planten in de gehele gemeente Vught, dan zul je een soort masterplan moeten maken, waarbij je alle conventionele en onconventionele mogelijkheden gaat onderzoeken en vervolgens realiseren. Vught krijgt er een groot extra buitengebied bij vanuit Helvoirt. Ook daar liggen richting de Margriet nog grote mogelijkheden.

Zoals beschreven omvat dit onderzoeksproject twee gebieden:

- Het Helvoirts Broek
- De Gement

Per gebied geven we een korte beschrijving, een overzicht van de stakeholders en kansen op de korte- en de lange termijn:

Het Helvoirts Broek

Korte beschrijving (bron: Wikipedia)

Het Helvoirts Broek is een natuurgebied gelegen in het vochtige dal van de Broekleij en Oude Leij. Het is gelegen in de gemeenten Vught en Haaren en het ligt ten noordoosten van Helvoirt. Sinds 1994 is het eigendom van de Stichting Brabants Landschap.

Omstreeks 1900 was het gebied nog vrijwel een aaneengesloten moeras, maar tussen 1910 en 1920 werd dit ontgonnen door enkele particulieren die in een maatschap verenigd waren. Bij het Afwateringskanaal 's-Hertogenbosch - Drongelen werd een stoomgemaal gebouwd en, mede dankzij een netwerk van sloten en greppels, was het moeras in één jaar drooggemalen. Het werd verkaveld in langgerekte percelen die loodrecht op de waterloop stonden.

Bijlage 2. Beschrijving van de Gement, het Helvoirts Broek en de kansen

Korte beschrijving (vervolg)

Tussen 1988 en 1990 werd het gebied ernstig verstoord door diepploegen en egalisatie, waarbij de bodemlagen vermengd en verstoord werden. Aldus werden natuurwaarden vernietigd, hoewel holpijp en waterviolier hier en daar nog voorkomen. Tegenwoordig worden maatregelen genomen om de natuur te herstellen. Hierbij is vooral het herstel en de instandhouding van de kwel uit de noordoostelijk gelegen dekzandrug van belang. Op deze rug liggen landgoederen als Jagershagen en Sparrendaal. In het gebied broeden weidevogels, zoals kievit, grutto en scholekster. Het gebied is aangewezen als Natte Natuurparel en vormt een verbindingszone tussen de grote natuurgebieden De Brand en de Kampina.

We hebben gekozen voor het deel van het Helvoirts Broek dat boven de N65 (Helvoirtseweg) ligt. Aan de noordzijde ligt de Loonsebaan.

Stakeholders

De belangrijkste stakeholders voor dit gebied zijn:

- > Provincie Noord-Brabant
- > Brabants Landschap
- > Waterschap De Dommel
- > Gemeente Vught (als nieuwe ontvangende gemeente van Helvoirt)
- > Boer Jan Kamps
- > Tuinder Nico van der Sande
- > Enkele particulieren

Kansen korte termijn

Drie concrete kansen bieden zich aan:

Door het Helvoirts Broek loopt een betonnen pad. Boer Jan Kamps heeft dit pad al jaren geleden aangelegd. De Provincie heeft nagenoeg alle grond eromheen gekocht, maar omdat er vermoedens zijn van vervuiling juist het pad niet. Dat pad blijft dus in bezit van Jan Kamps. Jan gaat stoppen met zijn bedrijf en vindt het prima als we aan weerszijden van het pad bomen planten in de berm, gebruikmakend van zijn voorpootrecht. Dit is al afgestemd met de projectleider van de Provincie, de beheerder van het Brabants Landschap, boer Jan Kamps en de gemeente Haaren.

Bijlage 2. Beschrijving van de Gement, het Helvoirts Broek en de kansen

Kansen korte termijn (vervolg)

Hij schoof de vraag door naar Vught als ontvangende gemeente. DEH en *Plein Helvoirt* hebben budget beschikbaar gesteld voor de uitvoering van deze aanplant (€ 1.000,-).

Aan de noordkant van het Helvoirts Broek, net ten zuiden van de Loonse Baan, wil tuinder Nico van der Sande, zo'n 350 bessenstruiken gaan aanplanten, merendeels voor de vogels. Deze aanplant komt voort uit een verplichting vanuit de kavelruil van het Brokkenbroek. Nico zal de struiken aanschaffen en betalen, vrijwilligers van DEH zullen deze mee in gaan planten komende winter.

Ook aan de noordzijde, op de kruising van de Oude Loonse Baan met de Nieuwkuijkse weg, legt Stichting Voedselbosbouw een voedselbos aan: het Loonse Bos. Gebruikmakend van het voorpootrecht zal deze stichting in de berm tussen het fietspad en het voedselbos een rij extra fruitbomen in de berm aanplanten. Deze zullen door de stichting worden betaald en geplant met DEH-vrijwilligers.

De verantwoordelijkheid voor het onderhoud en beheer en bijvoorbeeld water geven bij de komende droge zomers ligt bij degene die het voorpootrecht uitoefent. In dit geval de boer, tuinder en de eigenaar/ pachter van het Loonse Bos.

Kansen langere termijn

De Provincie en het Groen Ontwikkelfonds Brabant zijn bezig om zoveel mogelijk gronden te verwerven. Daar zijn ze al ver mee. Vervolgens gaat de Provincie in samenwerking met het Brabants Landschap en De Dommel het gebied inrichten. De waterstand zal stijgen, waarbij de Broeklij veel meer ruimte krijgt. Het gebied zal in het midden open blijven. De Provincie zal het inrichten voor diverse weidevogels, zoals de tureluur. Maar richting de randen zijn wel mogelijkheden voor een oplopende bomenaanleg. Immers daar staan toch al hoge bomen langs de dorpsrand of weg. Dit inrichtingstraject zal over een paar jaar gaan plaatsvinden.

In het Helvoirts Broek ligt tegen de dorpskom nog een perceel van 1 ha groot. Daarop lopen nu paarden. Deze grond is gepacht door Jan Kemps. Deze boer gaat binnenkort stoppen en daardoor komt deze grond weer beschikbaar. Hier kan compensatiebos/ voedselbos geplant worden. Deze optie is al besproken met de Gemeente Vught, maar omdat de overdracht van de gegevens van Haaren pas volledig geschiedt per 1 januari 2021, kan Vught in 2021 hierover pas besluiten nemen.

Bijlage 2. Beschrijving van de Gement, het Helvoirts Broek en de kansen

De Gement

Korte beschrijving (bron: Wikipedia)

De Gement is een poldergebied in Vught. De Gement ligt tussen de dijk van het Afwateringskanaal 's-Hertogenbosch - Drongelen en de verlaten spoordijk van het Halve Zolenlijntje, het oude spoorlijntje tussen 's-Hertogenbosch en Raamsdonk. Door verschillende gronden in de Gement en door vele overstromingen vindt men er bijzondere planten en dieren. Tevens is de Gement een beschermd gebied voor weidevogels, ganzen en zwanen. In 1989 werd de Gement opgenomen als kerngebied in de ecologische hoofdstructuur van Nederland. Nabij de Gement, in het gebied Rijskampen, bevinden zich twee eendenkooien: De 'Oude Kooi' en de 'Nieuwe Kooi'. In het noorden sluit het gebied aan op de Moerputten, in het zuiden op het Afwateringskanaal 's-Hertogenbosch - Drongelen en de Vughtse Heide. Naar het oosten ligt het Bossche Broek.

De Gement is nog een van de weinig open gebieden in de omgeving van Den Bosch. In het Noorden liggen de Moerputten (van Staatsbosbeheer) en ook Natuurmonumenten heeft er grote terreinen in bezit. Aan de Zuidkant, net boven het Drongelens afwateringskanaal, bezit de gemeente Vught veel gronden, die zij verpacht. Op de afbeelding rechts is het Vughtse gedeelte aangegeven.

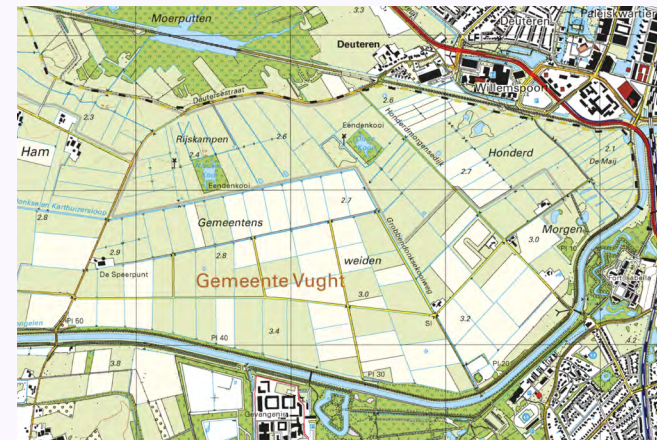
Stakeholders

De belangrijkste stakeholders voor dit gebied zijn:

- > Staatsbosbeheer
- > Waterschap Aa en Maas
- > Gemeente Vught
- > Diverse boeren en veel verschillende pachters
- > Diverse burgers
- > Duinboeren
- > Vrijwillige weidevogelbescherming, een werkgroep van de Duinboeren

Kansen korte termijn

Vooralsnog geen kansen ontdekt. Het lijkt erop dat alles 'vast' zit.

Bijlage 2. Beschrijving van de Gement, het Helvoirts Broek en de kansen

Kansen langere termijn

Het aantal belangengroepen en stakeholders in dit gebied is erg groot. Er zijn mogelijkheden, maar het is de vraag of partijen zich onderling niet te veel 'gijzelen'. Welke mogelijkheden zijn er?

Weidevogelconvenant

De Gement heeft een erkende status als weidevogelgebied. Er is een weidevogelconvenant gesloten met - in elk geval - de volgende partijen: de gemeenten Vught en Heusden, Stichting Duinboeren, ZLTO, Brabants Landschap, Natuurmonumenten en Weidevogelbescherming De Gement en De Zeeg. De laatste groep is al ruim 10 jaar actief in de Gement en nog altijd zeer ambitieus. Zij verdedigen met kracht de belangen van de weidevogels en dus voor een zo open mogelijk landschap, te weten liever minder dan meer bomen en struiken. De beide (eeuwenoude) eendenkooien vormen hierop een uitzondering. Ook zij zijn beschermd. Een beperkte mogelijkheid is dat er tussen de nog bestaande of verdwenen laanbomen mogelijkheden zijn voor heel lage struweelbosjes, zeker niet als haag. Want de weidevogels willen erlangs kunnen kijken. Brabants Landschap wil hier nog een voorstel voor doen.

Tegen de achtergrond van het gegeven dat de Gement op de kaart van Nederland het enige weidevogelgebied in Zuid-Nederland is, is het lastig om een plek te claimen voor het planten van bomen. Het is zinvol om samen met belanghebbenden, dus ook de weidevogelgroep, een onderzoek op te starten waar onder leiding van Podium C gebrainstormd wordt om tot bruikbare oplossingen te kunnen komen. En uiteraard met inzet van de kunstenaars Krijn Christiaansen en Cathelijne Montens. Gezien de urgentie tot het planten van bomen is het onze doelstelling, dat we wel oplossingen moeten bedenken.

Project Brabantse bodem binnen het nieuwe van Gogh Nationaal Park

Dit project probeert boeren in het gebied nieuwe kansen te geven passend in- en bijdragend aan natuur en landschap. Een van de mogelijkheden daarbij is de toepassing van *agroforestry* principes, waarbij bomen, struiken en heggen een plaats krijgen in het landschap maar tegelijk ook in het verdienmodel van de boeren. Het project onderzoekt daarbij ook mogelijkheid van bijvoorbeeld voeder- en medicinale bomen voor dieren.

Drongelens afwateringskanaal

Dit kanaal is gegraven rond 1920 en loopt van 's-Hertogenbosch naar Drongelen.

Bijlage 2. Beschrijving van de Gement, het Helvoirts Broek en de kansen

Drongelens afwateringskanaal (vervolg)

Het kanaal is aan weerszijden redelijk beplant met bomen en struiken. Op zich zouden er nog wat bomen bij geplant kunnen worden. Het kanaal is bijna 20 km lang. Stel dat je om de 10 meter een boom plant, dan zijn dat er 100 per km. Voor de totale lengte van 20 km zijn dat $20 \times 100 = 2.000$ bomen. Doe je dat aan weerszijde, dan spreek je al over 4.000 bomen. Dat zijn dan wel substantiële aantallen. Zeker als je dan nog dichter gaat planten, of ook onder begroeiing aan gaat brengen met struweel of struiken.

Navraag bij Waterschap Aa en Maas leert dat de inrichting van dit kanaal nagenoeg is afgerond en dat er voorlopig geen grote werkzaamheden meer op de planning staan. In andere stroomgebieden, vooral rond beken, wil Aa en Maas de 'beschaduwing' toe laten nemen, dat wil zeggen meer bomen langs de beken planten. Maar dat geldt niet voor dergelijke kanalen.

Nieuwe brug vanuit Isabella kazerne

Over het Drongelens kanaal in de buurt van Fort Isabella in Vught wordt een nieuwe brug aangelegd. In het najaar van 2021 is de brug klaar. Via de nieuwe brug kunnen fietsers en wandelaars niet alleen van Den Bosch naar Vught fietsen maar ook de Zuiderwaterlinie en de Linie 1629 nóg beter beleven.

Het is een optie om dit nieuwe pad in te planten en zo beschutting te bieden aan de wandelaars en fietsers die van de brug gebruik gaan maken.

Hollandse Dijk zichtbaar maken in het landschap

Tijdens de zeer droge zomer in 2018 trad er plots een mooi verschijnsel op: de Hollandse dijk was zichtbaar in het landschap. Rond 1529 legde Frederik Hendrik een indrukwekkend verdedigingswerk aan tijdens de belegering van Den Bosch. De Hollandse linie maakte daar deel van uit en is nu onderdeel van De Groene Vesting, een levende linie. Hoe mooi zou het zijn om deze historische dijk weer zichtbaar te maken in het landschap. Bomen en struiken kunnen daar een mooie vulling bij zijn.

De REKS

Recentelijk zijn de eerste uitkomsten bekend gemaakt van de regionale energie en klimaat strategieën (REKS). Ook voor Vught ligt er een grote opgave aan windmolens en/of zonnepanelenvelden: 3 à 4 windmolens, óf de aanleg van zonnepanelen op een oppervlakte van zo'n negentig voetbalvelden (de oppervlakte van de IJzeren Man), of een combinatie van beide.

Bijlage 2. Beschrijving van de Gement, het Helvoirts Broek en de kansen

De REKS (vervolg)

Bij windmolens kijkt men vooral naar gebieden langs de A2. Tijdens een informatieavond op 29 juni jongstleden was men het er wel over eens dat er geen windmolens in de Gement moeten komen vanwege de horizonvervuiling. Mogelijkheden voor zonnepanelen ziet de gemeente bijvoorbeeld in 'Vught-Zuid' en de Gement. De gemeente heeft nog veel grond in eigendom in de Gement. Het standpunt van de gemeente welke richting zij op wil met de Gement is dus belangrijk.

Vaak past een gemeente dergelijke grote zonnevelden landschappelijk goed in. Daarbij zijn bomen aan de noordzijde bijvoorbeeld een optie. Aan de andere zijden kunnen struweel en heggen goede opties bieden voor een landschappelijke inpassing. Het Groen Ontwikkelfonds Brabant heeft hierover recentelijk nog een *brochure* uitgebracht. Deze processen en onderzoeken gaan in 2021 plaats vinden, dus na de gemeenteraad verkiezingen en de gerealiseerde fusie.

Inplanting rondom boerderijen en woningen

Fietsend door het gebied zie je een aantal boerderijen en woningen die vrij kaal in het landschap staan. Daarvoor is het project *ErvenPlus* een prima middel om dergelijke plekken aan te gaan planten. Ons contact met de weidevogelgroep wekte de indruk dat men geen bezwaar zou hebben tegen erfbeplanting in de Gement.

ErvenPlus 2.0 is een project van Brabants Landschap, Orbis, Brabantse gemeenten en natuurverenigingen. Het project moet zorgen voor verbetering van het leefgebied van erf-bewonende soorten zoals zwaluw, mus, uil en vleermuis. Vught doet ook mee en heeft nog veel budget beschikbaar (er is weinig belangstelling voor). Actie ligt bij gemeente om de boerderijen en woningen in de Gement actief te gaan benaderen. Of ook Brabants Landschap, IVN en Brabantse Milieufederatie, die volgend jaar (2021) starten met een grote publiciteitscampagne voor meer bomen, *Plan B*.

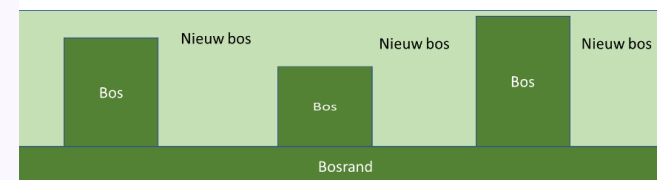
Bosranden aanvullen

Ten noorden van het afwateringskanaal zie je op sommige stukken 'gerafelde' bosjes. Gedeelten hebben bos, andere stukken zijn gewoon als landbouw (mais, weiland) in gebruik, soms ook als (kale) paardenweitjes. De aangrenzende weidevogelpercelen hebben erg veel last van predatoren, die in deze bosjes huizen. Dat kunnen vogels zijn, maar ook zoogdieren zoals vossen. Eén van de ideeën is om deze open stukken in te planten, met bomen en/ of struiken.

Bomen planten met Plan Boom

Brabant wil 40 miljoen bomen planten om ontbossing tegen te gaan. Met 'Plan Boom' dragen de Brabantse Milieufederatie, Brabants Landschap en IVN Brabant hier graag aan bij. Met Plan Boom verkleinen we onze CO2-uitstoot en wordt onze leefomgeving mooier, groener, frisser en gezonder. Doe mee!

Het erf is het gebied direct om een huis of in het bijzonder een boerderij. Ook de opstallen zelf horen bij het erf. Het woord verwijst naar erfgoed; datgene wat men kan erven.

Drongelens Afwateringskanaal

Bijlage 2. Beschrijving van de Gement, het Helvoirts Broek en de kansen

Bosranden aanvullen (vervolg)

Dergelijke plannen dienen echter zorgvuldig te worden getoetst aan het weidevogelconvenant. Op de langere termijn kunnen de volgende kansen verder worden verkend en uitgewerkt tot mogelijke pilotprojecten.

Ter inspiratie en om bij te dragen aan vrije ideevorming voegen we onderstaande ideeën toe:

Nieuwe verdienmodellen voor ecosysteemdiensten

Bomen bieden veel ecosysteemdiensten zoals:

- > Vastleggen van CO₂ in hout en bodem
- > Verbeteren van de bodem, waardoor er meer water kan worden vastgehouden
- > De biodiversiteit gaat erop vooruit
- > Voorkomen van hittestress

Een aantal van de diensten zal de maatschappij en overheid gaan vergoeden. De regering heeft per 2021 besloten tot een CO₂-heffing bij bedrijven. Vanwege corona heeft de regering deze heffing met een jaar uitgesteld. Bedrijven moeten dan gaan betalen voor de uitstoot van CO₂. In 2022 ligt het bedrag per ton op € 30,- en dat loopt op naar € 150,- in 2030 (*bron*). Een goed ontwikkeld en gezond bos legt tussen de 8 – 12 ton per ha per jaar vast. Voor de doorrekening gaan we hier even uit van 10 ton. Dat betekent dat per jaar er een opbrengst extra te verwachten is voor de bouseigenaar van $10 \times € 30,- = € 300,-$ per jaar per ha in 2022, tot € 1.500,- in 2030.

Door heftige regens en langdurige droogte is het steeds belangrijker om regenwater vast te houden. Dat doen bossen uitermate goed. Als een stuk grond 1% meer organisch stof bevat, houdt het 170 m³ water extra vast per ha. Stel dat een waterschap 1 m³ water extra moet bergen, en zij moet daarvoor voorzieningen aanleggen, zoals een extra betonnen bak, dan kost dat zo'n € 60,- per m³. 1% Organisch stof verbetering zou dan $170 \times € 60 = € 10.200,-$ op kunnen brengen.

Bijlage 2. Beschrijving van de Gement, het Helvoirts Broek en de kansen

Nieuwe verdienmodellen voor ecosysteemdiensten (vervolg)

Dus in plaats van een betonnen bak te maken (wat ook weer veel extra CO2 kost, want beton is erg vervuילend) kan een Waterschap beter streven naar gezonde bosbodems. Ook voor het verbeteren van de biodiversiteit en het verminderen van hittestress zijn rekenmodellen te vinden op internet. Dus hier ligt een goede mogelijkheid voor extra maatschappelijke verdiensten.

Creatief gebruik van bomen in de publieke ruimte

Creativiteit is essentieel om het klimaatprobleem aan te pakken en voldoende bomen te kunnen planten. Waarom gaan we niet het huidige wegmeubilair zoals lantaarnpalen of palen voor bevestiging van verkeersborden vervangen door bomen? Of kunnen we er klimop omheen laten groeien, dat tegelijk veel fijnstof opvangt en in het najaar nog kan fungeren als de *last whiskybar* voor de insecten om honing te vinden.

Verticale bosbouw: een 'bomenflat'

We zien de opkomst van voedsel flats, waarbij met ledverlichting op een kleine ruimte heel veel voedsel gekweekt kan worden. In Eindhoven Strijp S is woningbouwvereniging Trudo bezig met een *vertical forest* aan de buitenkant van een nieuw te bouwen flat. Zouden bomenflats, dus torens zonder woningen maar met bomen en struiken een optie zijn, waarbij je op een kleine oppervlakte heel veel bomen kwijt kunt.

Lantaarn opgehangen aan bomen

Idem met extra klimop

Verkeersborden opgehangen aan bomen

Bijlage 3. Projectideeën voor fase II (na 2021)

Ideeën fase II

Uit het onderzoek zijn nog meer projectideeën voortgekomen:

- > Het ontwikkelen van een toolbox met creatieve ideeën waarbij het planten van bomen en struiken wel kan. We zitten nu nog vast in het huidige stramien, maar er kan veel meer als je buiten de kaders gaat denken. (In bijlage 2 zijn al een aantal voorbeelden hiervan opgenomen).
- > Overige excursies, in de toekomst te koppelen aan nieuwe plantacties, zie volgende pagina's:

Bijlage 3. Projectideeën voor fase II (na 2021)

Excursie: NIMBY!

Met behulp van een aantal modelbomen wordt in groepsverband gezocht naar plekken in particuliere tuinen en op boerenerven waar nog ruimte is voor meer bomen. De bomen kunnen tijdelijk worden neergezet en gefotografeerd, zodat de eigenaar van het perceel er nog een nachtje over kan slapen voordat hij of zij de schep in de grond steekt.

Modelboom in particuliere voortuin

*Locatie: particuliere tuinen in Vught/
boerenerven in De Gement
Gids: n.t.b.
Vorm: fietstocht
Deelnemers: particulieren/ agrariërs
Attributen: voorbeeldbomen, houten steunen
om ze tijdelijk te plaatsen
Datum: maart/ april 2022*

Bijlage 3. Projectideeën voor fase II (na 2021)

Excursie: Zij die gaan vallen

Op de middenberm van de N65 vindt op een vroege lenteochtend een bijzondere plechtigheid plaats: een aantal zangers zingen een lamentatie rondom één van de oude Napoleon eiken, als eerbetoon aan alle eiken die op termijn zullen moeten wijken voor de vernieuwing van de rijksweg. De deelnemers aan deze excursie, alsmede toevallige passanten (fietsers, brommers, automobilisten), zijn getuigen van deze gebeurtenis.

Estonian Philharmonic Chamber Choir in een bos

Locatie: middenberm N65

Gids: enkele koorleden/ zangers

Vorm: lamentatie (treurzang)

Attributen: kaarten met daarop de zangteksten

Datum: n.t.b. (gekoppeld aan bomenkap N65)

Bijlage 3. Projectideeën voor fase II (na 2021)

Excursie: Wonderboom

Voor alle bomen die in de eerste ronde van het projectplan (najaar - winter 2020, winter - voorjaar 2021) niet geplant zijn, wordt een excursie in de vorm van een wandelpelgrimage ontworpen. Alle overgebleven bomen worden opgepot, verenigd en opgesteld op handwagens en voortgetrokken op een route van de Meierij naar de Bossche Parade. Onderweg wordt een Marialied gezongen over de ontberingen die zich aandienen bij de verschillende pogingen om bomen en struiken te planten. Eenmaal aangekomen op de Parade, worden er gedroogde bladeren uitgestrooid rondom de wagens. De pelgrimage heeft als doel dat er een wonder geschiedt.

Locatie: route van de Meierij naar de Bossche Sint-Janskathedraal
Gids: de bomen die niet geplant konden worden
Vorm: wandelpelgrimage
Deelnemers: vrijwilligers van de diverse plantploegen en andere betrokkenen
Attributen: handwagens met bomen, groen-witte vlaggen, gedroogde bladeren, Marialied
Datum: n.t.b. in 2022 (als afsluiting van het project)